

СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ВЛАСНИХ ОСОБОВИХ ІМЕН У СУЧАСНІЙ ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

SPECIFICS OF FUNCTIONING OF PROPER PERSONAL NAMES IN MODERN UNITED KINGDOM

Білецька І.О.,

orcid.org/0000-0002-3372-9100

доктор педагогічних наук,

професор кафедри теорії та практики іноземних мов

Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Лаухіна І.С.,

orcid.org/0000-0003-1698-3155

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри теорії та практики іноземних мов

Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Паладьєва А.Ф.,

orcid.org/0000-0002-8182-679X

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри теорії та практики іноземних мов

Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

У статті розглянуто значення імені для людини як члена суспільства, певної соціальної групи, виявлено особливості функціонування власних особових імен на території Об'єднаного Королівства, з'ясовано основні мотиви ім'янаречення, поширені серед англословного населення. Установлено, що ім'я – це вербалізований складник феномену людини, призначений для здійснення процесів ідентифікації та комунікації. Офіційно дане ім'я перетворює людину як біологічного індивіда на суб'єкт і об'єкт соціально-правових відносин і виступає невід'ємною частиною людини-особистості. Ім'я у процесі комунікації підкреслює соціально-статусні та комунікативні відмінності учасників комунікації (стать, вік, суспільне становище, ступінь знайомства), точно вказуючи кожному його місце у суспільній ієрархії. Установлено, що суб'єктивна соціальна ідентичність невіддільна від етнічної ідентичності – усвідомлення належності до свого народу, розуміння його інтересів, знання його культури, володіння його мовою. Власні назви людей існують у кожній культурі, у кожного народу та мають велике значення як для людини, котра отримує ім'я, так і для суспільства, яке дає його. Ім'янаречення людини має яскраво виражений відсуб'єктивний характер, оскільки основою вибору імені є цінності, установки й індивідуальний досвід того, хто його дає, однак існують і об'єктивні обмеження у виборі імені – біологічна стать новонародженого, його етнічна належність, наявність фамільного імені.

З'ясовано, що сучасна антропонімічна система Великої Британії становить сукупність імен, які генетично належать до різних етнолінгвістичних пластів, вона змінювалася відповідно до історичних подій, суспільно-економічних процесів, міграційної політики, розвитку мови тощо. Це спричинило розшарування британського суспільства та призвело до таких явищ, як конформізм у виборі імені, його заміна з неанглійського на англійське, намагання спроектувати майбутній статус його носія, обирання нетипового, екзотичного імені та ін. Установлено, що основними мотивами вибору імен у Британії є традиції та новаторство; значення загальної назви, яка стала основою для імені; сумісність із прізвищем; особливості звучання; можливість утворювати похідні форми імені та прізвиська на його основі.

Ключові слова: антропонім, антропонімічна система, ім'янаречення, власне особове ім'я.

The article considers the meaning of the name for a person as a member of society, a certain social group, reveals the peculiarities of the functioning of personal names in the United Kingdom, clarifies the main motives of naming common among the English-speaking population. The name has been established to be a verbalized component of the human phenomenon, designed to carry out the processes of identification and communication. Officially, this name transforms a person as a biological individual into a subject and object of social and legal relations and is an integral part of the human personality. The name in the process of communication emphasizes the socio-status and communicative differences of the participants of communication (gender, age, social status, degree of acquaintance), accurately indicating to each his place in the social hierarchy. It has been established that subjective social identity is inseparable from ethnic identity - awareness of belonging to one's people, understanding of its interests, knowledge of its culture, knowledge of its language. People's proper names exist in every culture, in every nation, and are of great importance both to the person who receives the name and to the society that gives it. A person's name has a pronounced subjective character, as the basis for choosing a name is the values, attitudes and individual experience of the person who gives it, which he realizes through the chosen name. However, there are also objective limitations when choosing a name – the biological sex of the newborn, his ethnicity, the presence of a surname. It has been found that the modern anthroponymic system of Great Britain is a set of names that are genetically related to different ethno-linguistic strata, it has changed according to historical events, socio-economic processes, migration policy, language

development and more. This led to the stratification of British society and led to such phenomena as conformism in the choice of name, its replacement from non-English to English, attempts to project the future status of its bearer, the choice of an atypical, exotic name and others.

It has been established that the main motives for choosing names in Britain are tradition and innovation; the meaning of the common name, which became the basis for the name; compatibility with the surname; sound features; the ability to form derivative forms of names and nicknames based on it.

Key words: anthroponym, anthroponymic system, noun, personal name.

Постановка проблеми. Сучасна антропонімія – це результат тривалої мовної та культурної діяльності людей, тому антропонім є важливим компонентом лексико-семантичної системи кожної мови. Крім того, ім'я та прізвище людини, котра є членом конкретної лінгвокультурної спільноти, відіграють важливу роль у контексті психічного та соціального життя індивіда. Власне особове ім'я вказує на належність його носія до спільноти за національними, релігійними та іншими ознаками, відображає особливості ментальності та культури, що є важливим чинником для усвідомлення власної ідентичності на тлі світової глобалізації. Саме тому культурно-історичний підхід до вивчення антропонімічної англійської лексики у руслі сучасних мовознавчих досліджень, які розглядають лінгвістичні явища у єдності з духовним світом людини, визначив актуальність нашої роботи.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Загальні питання антропонімії розглядалися О. Антишевим, О. Белінською, О. Гофманом. Дослідження проблем британського антропонімікону (формування, структури, функціонування) здійснювали О. Новікова, В. Сатінова, Дж. Брунінг, М. Макларен, Дж. Редмондс, Е. Сміт, Ф. Хсу.

Постановка завдання. Мета статті – з'ясувати значущість імені для кожного члена соціуму, розглянути основні тенденції функціонування власних імен у сучасній англійській мові, виявити основні мотиви ім'янаречення.

Виклад основного матеріалу. Мова та культура є важливими диференціальними ознаками будь-якого етносу. Сформовані у процесі міжособистісного спілкування уявлення про власний народ та інші національності розвивають характерні для етнокультурної спільноти риси й відображають ціннісне ставлення до них. Ім'я як одна з найбільш часто згадуваних ознак людини відіграє важливу роль в етнічній ідентифікації завдяки своїй етномовності: «Усяке слово створюється у певному етномовному колективі, воно є надалі складником лексико-семантичної системи мови конкретного народу» [1, с. 16]. Таким чином, ім'я як національний знак сприймається передусім на рівні мови: воно вважається англій-

ським, українським, китайським та ін. як форма, зафіксована на фонетичному, морфологічному, дериваційному, стилістичному, прагматичному рівнях окремої мови, та проявляється у зіставленні з іншими іменами, які належать до певної мовної системи.

Якщо звернутися до питання етнічної ідентичності британців, то слід зазначити, що Велика Британія складається із трьох історичних областей – Англії, Шотландії, Уельсу. Більше 4/5 населення – це англійці, офіційна мова – англійська. Перепис населення 2001 р. показав, що 31% населення Англії ідентифікує себе як «британців», 50% – як «англійців», або як «шотландців», або як «уельсців» (валлійців), 13% – як «британців + уельсців /шотландців / ірландців», 2% дали інші комбінації, 4% ідентифікували себе з іншими етносами (найбільш численні серед них – індуси, пакистанці, афроамериканці, жителі Карибів, Бангладешу). Конфесійна належність британців досить строката: переважна більшість населення – це протестанти, але в різних формах: англійці – англіканці, шотландці – пресвітеріанці, валлійці – методисти, ірландці – католики [6, с. 201].

Становлення британського антропонімічного фонду тісно пов'язане з історією країни, розвитком мови її народу. Оскільки Об'єднане Королівство має неоднорідне населення за етнічними групами, то традиції називання дітей могли варіюватися у різних графствах. Так, у Гертфордширді не рекомендувалося вибирати ім'я хворих брата чи сестри [5, с. 392]. У Шотландії новонароджений отримував одразу і прізвище: у хлопчика воно починалося з Мас, у дівчинки – з Ніс [9, с. 49]. Імена дітям давалися переважно англійські, вибір їх був відносно невеликий: так, у 1866 р. на 100 тис. дітей використовувалися імена Мері, Вільям, Джон, Елізабет, Томас, Джордж, Сара, Джеймс, Чарльз, Генрі, Еліс, Джозеф, Енн, Джейн, Еллен, Емілі, Фредерік, Енні, Маргарет, Емма, Еліза, Роберт, Артур, Альфред, Едвард. Траплялися римські імена у кельтському звучанні (Griffid), власне кельтські (Rees – «воїн», Cadwallador – «воєвода», Gwen – «мудрий», Llewyllyn – «блискавка») [5, с. 413].

Зазначимо, що, якими би різними не здавалися ритуали ім'янаречення у різних народів,

суть їх, зокрема й ритуалу хрещення у християнстві, однакова: людина, яка отримує ім'я, таким чином набуває унікальної ідентичності й отримує місце у суспільстві. Через ім'я, повторене у численних документах, індивід стає його частиною, закріплюється у пам'яті нащадків. Людина після народження одразу потрапляє до певної групи: сім'ї зі своїми правилами, національного й релігійного оточення, соціальної групи. У процесі соціалізації у неї виникають особисті орієнтації під впливом індивідуальних потреб. У цьому процесі діють дві протилежні тенденції – типізація й індивідуалізація, тобто формування заданих групою та загальних для її членів соціально-психологічних властивостей і формування особистих смислів і значень, вироблення власного ставлення до фактів і явищ [8, с. 100–101]. Саме тому ім'я може дати поштовх до певних стосунків і поведінки інших людей, орієнтованих на носія цього імені. Конформізм, бажання стати своїм у певній групі проявляється у сфері антропонімів, зокрема у тому, що багато неанглійських імен і прізвищ іноземців, котрі стають громадянами Великої Британії, перебудовуються на англійські. Так, для багатьох євреїв прийняття імені, яке не ідентифікується як єврейське, стало захисною реакцією на антисемітизм. Сьогодні деякі традиційні єврейські імена, зокрема Yehudi або Moshe, відображають прийняття ідей юдаїзму. Звичай серед євреїв давати дитині ім'я, за звучанням близьке до імені шанованого предка, робить імена Morris і Milton типово єврейськими. Іноді дається два імені: єврейську дівчинку називають Sarah у її родині, а для інших вона – Sandra [4].

Зрозуміло, що будь-яка людина, починаючи ще з дитячого віку, повинна пристосовуватися до законів і норм певного суспільства. Вона входить у світ, де вже існують етикетна регламентація соціальних взаємодій, певні стандарти й очікування іменування індивіда. У міру дорослішання людина може навчитися розпоряджатися своїм ім'ям, за допомогою якого вона буде відносини із суспільством, проєктує майбутнє, тобто передбачає власний статус, різні стосунки із членами суспільства. Так, Е. Сміт зазначає, що вибрана індивідом форма імені може багато розповісти про нього як про особистість і про його самооцінку. Він виділив шість варіантів імені, які вибирають люди у процесі комунікації, й охарактеризував носія кожного з них:

1) John Baker – так називають себе «пересічні люди» («plain folks»);

2) John William Baker – це ім'я використовують ті, хто зазвичай хоче виділитися та пишається своїм ім'ям;

3) John W. Baker – найбільш популярний варіант у США: має солідний вигляд, така форма використовується в електронних документах;

4) J. W. Baker – найбільш популярний варіант у Британії: стриманий, загадковий, неможливо визначити стать носія;

5) J. William Baker – за цією формою приховується честолюбство, висока самооцінка;

6) J. Baker – свідчить про низьку самооцінку [11, с. 55–60].

Оскільки етнічні відмінності жителів Великої Британії проявляються у багатьох сферах суспільного життя, зокрема в іменуванні громадян, то сьогодні в Об'єднаному Королівстві державні органи активно використовують антропонімічні дані для організації своєї діяльності. На основі можливого походження все населення країни поділено на 185 незалежних груп – Cultural Ethnic and Linguistic Groups (CEL). Поняття CEL включає 4 виміри ідентичності людини: релігію, географічне походження, етнічну основу та мову. Ці показники виводяться на базі особового імені та прізвища – їх морфології, етимології, історичної та сучасної географічної дистрибуції. Ономастичний критерій цієї методики полягає в установленні груп антропонімів, об'єднаних частотністю вживання в індивідів імен і прізвищ. Мовний аналіз включає: розділення основ імен і закінчень: abd- – переважно частина арабських особових імен, -ова – закінчення російського/чеського прізвища жіночого роду; урахування послідовності букв, їх наявність/відсутність у мові: так, наприклад, в іспанських особових іменах не буває букв k, w [2].

Зауважимо, що сьогодні англійські соціологи підтверджують факт поступового, але неминучого розширення британського суспільства, і це пов'язано як із зовнішніми та внутрішніми міграційними процесами, так і з глобалізацією світової економіки, політичною й культурною інтеграцією, і не останню роль у цих змінах відіграють США як держава із сильною економікою та лідер політичних рішень, які впливають на багато країн світу. Так, сьогодні можна виділити три аспекти зміни національної ідентичності жителів Британії: 1) стрімку американізацію британської культури, котра порушує сталість національної ідентичності британців, робить їх менш консервативними, більш відкритими до сприйняття інших культур і традицій; 2) розквіт національної ідентичності різних етнічних громад, які проживають у Британії, але прагнуть зберегти власні етнокультурні ознаки (особливо це стосується мусульман); 3) нові стилі стосунків британців на

основі новітніх технологій призводять до інших форм маніфестації етнічної ідентичності [4, с. 66].

Слід зауважити, що структура антропонімів у країні підлягає державно-правовому регулюванню. По-перше, у Великій Британії у кожного громадянина мають бути особове ім'я та прізвище. По-друге, вони повинні чітко вимовлятися, не мати цифр, символів і пунктуаційних знаків, за винятком традиційних: апострофа, крапки, дефісу. По-третє, ім'ям не може бути слово, яке позначає звання або титул (Sir, Doctor тощо).

Юридична практика щодо зміни імені у Великій Британії полягає у подачі прохання для Королівського дозволу (Royal License) або в оформленні зміни імені за правом давності (by prescription), якщо людина у повсякденному житті користується іншим іменем. Змінити ім'я можна за допомогою процедури Deed Poll (юридичного акта, який стосується однієї особи й вимагає трьох заяв: відмови від колишнього імені, зобов'язання використовувати надалі нове ім'я та вимогу сповістити всіх про його зміну). Законом передбачені найбільш поширені причини зміни імені: 1) жінка після одруження бере прізвище чоловіка або залишає дівоче прізвище як своє середнє ім'я; 2) жінка після розлучення повертає своє дівоче прізвище; 3) жінка, котра має дітей, одружуючись, дає їм своє нове прізвище; 4) подружжя бере подвійне прізвище на основі обох колишніх або створює нове; 5) молоді люди із 16 років хочуть узяти прізвище матері або вітчима; 6) британці хочуть припинити зв'язки зі своєю родиною; 7) певним особам не подобається їхнє ім'я; 8) англізація імені / прізвища через дискримінацію або для полегшення вимови чи написання; 9) зміна релігії; 10) зміна статі; 11) псевдоніми; 12) дехто хоче мати «потішне» ім'я тощо [6].

Британці дуже відповідально ставляться до вибору імені для дитини, і серед основних факторів ім'янаречення можна виділити такі:

1. Традиції (культурні, соціальні, релігійні, родинні). Вони допомагають зберегти певні етнічні імена, зміцнюють сім'ю.

2. Новаторство (вибір нового, незвичайного імені).

3. Значення загальної назви, яка стала основою для власної.

4. Сумісність із прізвищем. Наприклад, довге особове ім'я краще сполучається із коротким прізвищем; якщо прізвище починається з голосного звука, то ім'я не повинне закінчуватися на голосний; треба уникати римунання імені та прізвища (Candy Grandy, May Fay); складання всіх початкових літер особового імені та прізвища

не має утворювати слова, яке викликати небажані асоціації (Adam Scott Smith – A.S.S., Phoebe Imogen Green – P.I.G). За незвичайного прізвища бажано вибирати звичайне ім'я й навпаки: у сполученні із прізвищем внутрішня форма слова, що стало ім'ям, може ожитися, утворене словосполучення не завжди буде прийнятним для носія іменування, наприклад: Justin Heaven, Chrystal Chandelier, Forrest Green, Sandy Beach.

5. Гармонійне звучання.

6. Можливість утворення похідних форм імені та прізвища на його основі.

Акт ім'янаречення підтверджує, що «через наше застосування мови ми створюємо і використовуємо свій портрет» [7, с. 198]. Рівень освіченості, культури того, хто дає ім'я, уподобання та смаки реалізуються у його посланні до суспільства через вибір імені дитини. Так, знаменитості, які часто хочуть бути неординарними, епатажними, дають своїм дітям незвичайні імена: чоловічі – Indiana, August (актори Б. Аффлек, С. Фенікс); Cody Newton (телеведуча К. Гіффорд); Ту (письменник Дж. Гришем); Dakota (актор Д. Джонсон); Chance Armstrong (телеведучий Л. Кінг); Cash Anthony (музикант Слеш); жіночі – Lyric Channel, Kenni Lauren (спортсмен К. Андерсон); Ireland (актори К. Бессінджер, А. Болдуїн); Sailor Lee (акторка К. Бринклі); Savannah (музикант Дж. Буффе); Aspen (співак Т. Інгланд); Autumn (музикант Дж. Джексон); Victoria Kafka (актор Т. Джоунз); Amber Rose, Saffron Sahara, Tallulah Pine (актор С. Лебон); Apple (акторка Г. Пелтроу); Moon Unit, Diva (співак Ф. Заппа). Незвичайному, модному імені притаманна своєрідна fascinaція – «здатність повідомлення приваблювати й утримувати увагу адресата, створювати у нього установки на прийом повідомлення» [3, с. 106].

Офіційна структура іменування людини у сучасній Великій Британії складається з особового імені (given name, personal name, first name, baptismal name) і спадкового імені або прізвища (surname, last name). Кількість особових імен не регламентовано, тому існує термін «друге ім'я», або «середнє ім'я» (second name, middle name).

Причиною появи та закріплення нового компонента іменування людини серед британців стала більша концентрація особового імені та прізвища, які мало розрізнялися. До XIII ст. небагатьма найбільш частотними іменами охоплювалося від 50 до 80% новонароджених (William, John, Robert, Richard, Roger, Ralph, Thomas, Henry, Geoffrey, Elizabeth, Joan, Margaret, Anne, Alice, Agnes, Isabel, Jane, Mary) [11]. Звуженню кола імен сприяла і традиція називати первістків

за іменами батька або матері. Значні зміни в економічному та суспільному житті другої половини XIX ст. відобразилися на використанні особового імені. Десятьма найбільш поширеними іменами називали 72% хлопчиків (у період із 1838 по 1893 рр.), але вже один чоловік зі ста мав неповторне ім'я [11]. Із народжених у 1867–1886 рр. дітей 28% дівчаток і 14% хлопчиків мали друге ім'я. Середнє ім'я, яке з'явилося пізніше за особове ім'я та прізвище, увібрало їх у себе, але, закріпившись як офіційне іменування, у Британії використовувалося рідко, на відміну від США, де йому надається більше значення.

Загалом багатоіменність – одна з ономастичних універсалій; два чи більше особові імені звичайні в офіційній моделі найменування німців, французів, іспанців та інших народів. Звичай давати під час хрещення декілька імен прийшов у Британію, очевидно, із Франції, де він закріпився у XII ст. і спочатку поширився у Шотландії, котра мала більш тісні зв'язки з континентом [10, с. 6].

Аналіз Інтернет-форумів на сайтах, присвячених іменам, дозволяє виділити такі мотиви британців у виборі середнього імені:

Середнє ім'я використовується рідко, тому його можна вибрати формально, навіть існує термін «filler name», або «throw-away name», для імен, які заповнюють «вакантне» місце середнього компонента формули іменування. Для дівчаток це звичайні, поширені імена. Вони сполучаються з першим ім'ям і прізвищем, котрі здебільшого є двоскладовими з наголосом на першому складі: Megan Ann Taylor усуває монотонність двох двоскладових слів, і тому трапляється частіше, ніж Megan Sarah Taylor. До списку filler names можна включити імена Marie, Rose, Nicole, Grace, Claire.

Середнє ім'я, одне чи кілька, – це зручний спосіб задовольнити бажання обох батьків і багатьох

родичів назвати дитину, зберігши з усіма гарні стосунки.

Друге ім'я дозволяє використовувати в іменуванні однієї людини як традиційне ім'я, так і незвичайне, реалізуючи таким чином декілька мотивів наречення.

Для багатьох онімів багатоструктурного особового імені найбільш важливим для його носія є зазвичай те, яке займає перше місце, хоча людина сама може визначити, котре з її особових імен буде використовуватися у громадському житті чи побуті. Усі другі імена у складі багаточленного оніма фігурують лише в офіційних документах, але буває, що у разі збігу особового імені та прізвища друге особове ім'я може мати ідентифікуючу розрізнявальну функцію, яку зазвичай виконує прізвище.

Висновки. Таким чином, ім'я людини відіграє важливу роль у сприйнятті індивідом самого себе, уявленні власного «Я», ототожненні людиною з таким категоріями, як соціальний статус, стать, вік, група, культура, національність. У процесі комунікації воно підкреслює соціально-статусні відмінності комунікантів (стать, вік, становище у суспільстві, рівень освіченості, ступінь знайомства), точно вказуючи кожному його місце у суспільній ієрархії. В акті самопредставлення ім'я стандартизує й алгоритмізує простір комунікації, дозволяючи учасникам спілкування ідентифікувати носія імені, використовувати щодо нього певні соціальні стереотипи та поведінкові реакції. Ім'янаречення людини має яскраво виражений відсуб'єктний характер, оскільки основою вибору імені є цінності, установки й індивідуальний досвід того, хто його дає. Основними мотивами вибору імен у Британії є традиції та новаторство; значення загальної назви, яка стала основою для імені; сумісність із прізвищем; особливості звучання; можливість утворювати похідні форми імені та прізвиська на його основі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антышев А.Н. Имена. Немецкие антропонимы. Уфа : БГАУ, 2001. 239 с.
2. Белинская Е.П. Социальная психология личности. Москва : Аспект-пресс, 2001. 301 с.
3. Гофман А.Б. Мода и люди. Новая теория моды и модного поведения. Санкт-Петербург : Питер, 2004. 208 с.
4. Новикова О.Н. Тенденции развития британского антропонимикона : дисс. ... докт. филол. наук. Уфа, 2012. 394 с.
5. Рождение ребенка в обычаях и обрядах. Москва : Наука, 1997. 518 с.
6. Сатинова В.Ф. Британия и британцы. Минск : Вышэйшая школа, 2004. 334 с.
7. Bruning J.L. The effect on expected job success of the connotative meanings of names and nicknames. *Journal of Social Psychology*. 2000. № 140 (2). P. 197–201.
8. Hsu F.L.K. Anthropology and Psychoanalysis *Essays in Psychological Anthropology*. Part II. Knoxville, 1983. P. 95–168.
9. McLaren M. The Wisdom of the Scots. Edinburgh, 1963. 118 p.
10. Redmonds G. Names and History: People, places and things G-Redmonds. Hambledon and London, 2004. 256 p.
11. Smith E.C. Treasury of name lor. New York – London : Harper & Row, 1967. 140 p.